

Adevărul Literar și Artistic

FONDATORI AL. V. BELLIAN 1888-1957
CONST. MILLE 1897-1920

FONDATEUR in 1893

Popa Enache

— AMINTIRI —
de I. PETROVICI
PROF. UNIVERSITAR

Era institutor la școala de băieți No. 1, din târgul meu natal. Avea pe seamă clasa a III-a primară de peste treizeci de ani, pe-atuncea nu se cunoștea rotația școlară dată numai la o clasă, îi rămânea proprietate de veac. Mai toți părinții elevilor îi fuseseră și dășii elevi, pe vremuri tot la clasa a II-a și învățaseră întocmi aceleași lucruri, după o metodă neschimbată.

Nalt și voinic, c'o barbă albă pătrată, dar cu părul negru la sprincene și foarte puțin încrunțit pe cap, unde-l purta lins ca în palmă și strâns într-o codiță pe jumătate subțire, popa Enache sau cum îi se spunea în față: părintele Enache, avea pururea privirea aspră, ocară pe buze și pumnul gata de plecare. Când striga unuia: scârnavie! (apelativul său de predilecție), nefericitul își băga în mod reflex capul între umeri, pentru a nu primi chiar acolo lovitură.

De altfel popa Enache nu-și varia prea mult metoda de bătaie, care consista în două procedee principale. Pe acei mai ușori îi apuca țepăn de amândouă urechile și șgălțându-l, îi ridica în văzduh până la trei ori, deslănțind chelălăielesă desădădăute. Pe cei mai corpolenți îi apuca de „chică, le apleca până jos capul și pe spânarea îndoită le căra la pumni, până ce trupul se lăsa inert pe podele. Această de a doua metodă se generalizase repede, fiindcă o foloseam și noi „monitorii”, ispitii de pilda superbă a magistrului.

Nu știu dacă într'un an de zile l'am auzit explicând de trei-patru ori lecția viitoare. Obiceiul era: luați de aici și și până colo. Când se ivea câte-o chestie mai nouă (bunăoară fracțiile sau declinarea) atunci striga pe câte unul din repetenți.

— Măi Ciocărlan, ia ieși la tablă... Îți mai aduci tu aminte de anul trecut... în afară de numerele întregi... ce mai avem în aritmetică?... ia scrie două treimi, cinci zece, patru optzeci... așa... ce sunt astea?

— Aistea sunt... fracții bulgare.

— Ce bulgare nătrăule?... se chiamă vulgare... adică proaste.

În ruptul capului părintele Enache nu voia să întrebuințeze termenul curent de fracții ordinare. Le-am zis deci și noi toată vremea vulgare, cei mai mulți găsind totuși că expresia lui Ciocărlan „bulgare” vine pe limbă mai ușor. A trebuit să trecem în clasa a 4-a unde era un profesor modern și inteligent, pentru ca, văzându-l șgduț de hohote, să renunțăm pentru totdeauna la terminologia părintelui Enache...

Asemenea la declinarea substantivelor, pe care nu ne-a explicat-o nici odată și pe care încet-încet am ghicit-o singuri (fiecare din noi a fost în chestia aceasta un fel de Blaise Pascal care își uimise contemporanii descoperind singur teoremele geometriei lui Euclid), părintele Enache își avea termenii săi personali. Nu se spunea la noi în clasă: cazul genitiv sau cazul nominativ, ci căderea genitivului, căderea nominativului și așa mai departe. Evident cuvântul era mai arhaic și mai autohton. Dar numai noi știm ce bizară impresiune și ce nedumerire ne învăluise când auzeam denumindu-se un fenomen normal de gramatică, o „cădere” sau mai multe „căderi”!

La ascultat de asemenea părintele nu asculta decât pe unul singur: pe monitorul obiectului respectiv. Instituția „monitoriatului” era de altminteri la dânsul pe larg organizată. Fiecare materie își avea un monitor permanent, ales după cea dintâi impresiune, la începutul anului. Eu știu că aveam gramatica și poezia, altul geografia, altul aritmetica etc... După ce monitorul era ascultat, el își lua locul în bancă, își deschidea catalogul său de care era atât de mândru, și pe dinaintea lui începeau să defileze în ordinea alfabetică toți colegii, debitând lecția, bine înțeles în șoapte, așa ca să nu turbure treaba celorlalți monitori, precum și tăcerea clasei pe care părintele Enache o pretindea desăvârșită. În timpul acesta Sfinția sa, suit pe catetădră, își ascutea creionul, trecea ochelarii după urechi și deschidea evanghelia sa cotidiană, care nu era nici a lui Luca, nici a lui Matei, ci „Universul” lui Cazzavilan. De și ceea ce găzdea din scoarță în scoarță, dela titlu până la anunț, „pomadei italiene”, totuși articolele le lua uneori pe sărite. Acesta era și rostul creionului: de teamă ca să nu citească de două ori aceleași lucruri, de cum sfârșea o coloană, o și tăia. Din când în când, pentru a domoli intensificarea gâsurilor care rosteau lecția la monitori, părintele își ridică ochii și privind mâniaș spre cele trei-patru ghigșuri unde se cerceta învățătura școlarilor, striga răgușit și amenințător: „Hei, mai încet... n'auziți?... mai încet!”

După ce monitorii își mântuiau operația (ei între dânsii nu se ascultau, ci își dădeau nota din oficiu, pe cale de compensație), se duceau cu însemnările lor la catedră: „Părinte, am ascultat”. Părintele își deschidea catalogul, un vast cerșaf liniat cu îngrijire și scris c'o ireproșabilă calligrafie, și trecea notele în dreptul fiecăruia. El pune notele în cifre, monitorul însă nu avea să spuie despre fiecare de cât: știe sau nu știe. În cazul când era „nu știe”, părintele pune elevului în rubrica zilei și la materia corespunzătoare un punct, care se chema o „rămășiță”. Rămășițele trebuiau trecute înaintea monitorului altă dată, fiindcă nu se concepea să rămâie o singură lecție de nimeni neînvațată. Dacă din contră era „știe” atunci i se trecea nota pe care ar fi meritat-o și despre care monitorul nu avea de dat nici o relație, ci cifra la care se ridicase în decursul anului prin evoluție treptată. Aci trebuie să dau câte-va explicații. La părintele Enache nota era un grad, pe care elevul îl câștiga, pe care în genere nu-l putea pierde și la care se putea sui numai cu anume formalități severe și solemne. Bunăoară un școlar căpătase la începutul anului, când părintele făcea personal odată controlul tuturor, nota opt, — ceiace îmi pare că fusese chiar cazul meu. Două-trei luni de zile am fost înțut în nota aceasta, până când dânsul a precizat vechimea, îmi zise într'o zi: „Tu n'ai vrea să treci la nota nouă? Ba da părinte.

— Atunci să te prezinți la un examen de geografie.

Era socotit ca examenul cel mai serios dintre toate, întrucât trebuia să desemnez pe tabelă harta României, și

SBURATORUL

„Vezi mamă, ce mă doare și pieptul mi se bate,
Mulțimi de dănele pe sân mi se iesco;
Un foc s'aprinde 'n mine, răcori mă iau la spate
Imi ard buzele, mamă, obrajii mi se pălesc!

„Ah! inima mi sudcește... și sboară dela mine!
Imi cere... nu-șe-ce mi cere; și nu știu ce i-aș da;
Și cald și rece, uite că mi furnică prin vine;
In brațe n'am nimică și par'că am ceva;

„Că uite, mă vezi, mamă? așa se 'nrocășează,
Și nici nu prind de veste când singur mă strâng.
Și tremur de nesăruș, și ochii mi vâpăiază,
Porneso dintr'înși lacrimi, și plâng, măicușă, plâng.

„Ia pune mâna mamă — pe frunte, ce sudoare!
Obrajii... anul arde, și altul mi-a răci!
Un nod colea m'apucă, ici coasta rău mă doare;
In trup o piroaleă de tot m'a stăpâni!

„Or ce să fie asta?... Intrebă pe bunica;
O și v'ur'un leac ea doară... o fi v'ur'un Sburător!
Or aide l'alde baba Comana ori Sorica,
Or du-te la moș Popa, or mergi la vrăjitor.

„Și unui să se roage, că poate mă desleagă;
Mătașele cu bobii fac multe și desfac;
Și vrăjitorul ăla și apele l'cheagă;
Aleargă la el, mamă, că doar mi-or da de leac.

„De cum se face ziud, și sooi mânzăl'afară,
Il măi pe polecușă la iarbă colea 'n crâng;
Vezi, cât ti zălucă, și zi acum de vară,
Un dor nespus m'apucă și plâng, măicușă, plâng.

„Brândușa paște țarbă la umbră, lângă mine,
La răuleș s'adapă pe maluri pribegind;
Zău, nu știu când se duce, că mă trezesc când vine,
Și simt că mișcă tufa, aud crângul trosnind.

„Atunci inima mi bate și sai ca din vîlcare,
Și par'c'astept... pe cine? și pare c'a sosit,
Acest fel toată viața mi-e lungă așteptare,
Și nu sosește nimeni!... Ce chin nesuferit!

„In arșița căldurei când vântuleș adie,
Când plopu a sa frunză o tremură ușor,
Și 'n tot crângul o șoaptă s'ardică și l'invie,
Eu par'că mi-aud Scrisul pe sus cu vântu 'n sbor.

„Și când îmi mișcă foșul, coșifa se ridică,
Mă sperii, dar îmi place — prin vine un fior
Imi fulgeră și mi zice: „Deșteaptă-le Florică;
„Sunt eu, vin să te mângâi...” Dar e un vînt ușor!

„Or ce să fie asta? Intrebă pe bunica;
O și v'ur'un leac ea doară... o fi v'ur'un Sburător!
Or aide l'alde baba Comana, ori Sorica,
Or du-te la moș Popa, or mergi la vrăjitor.

I. HELIADE RADULESCU

...aicea se infundau cei mai mulți. A dat Domnul să trec examenul acesta — care cuprindea lecțiile pe două-trei luni — și am fost proclamat cu ceremonie „avansat la nota nouă” pe care alte două luni am avut-o la toate materiile, inclusiv la acelea la care erau monitori alții, dar, netrecând examenul meu de înaintare, căpătai note mai mici...

Dar originalitatea de căpetenie a popii Enache și spaima cea mai mare a școlarilor erau rămășițele, aceste datorii întârziate, care, învechindu-se și înmulțindu-se, prigoneau ca o stafie periculoasă chiar pe acei care aveau ceva activ. Fiindcă părintele ne declarase ritos că cineva nu poate trece clasa, dacă nu și-a aranjat toate rămășițele. De fapt lucrul nu stetea chiar astfel, fiindcă existau elevi promovabili, cu tot buchețelul lor de rămășițe, și pe care, în realitate își promovau. Dar tocmă aci comedia atîngea culmi minunate, în caz când cineva până la sfârșitul anului nu și-ar fi completat în întregime rămășițele, era vestit că dacă voiaște

să promoveze clasa, trebuie în luna lui Iulie, în vacanța cea mare, să le treacă neapărat la părintele acasă. De fapt acestora li se ascundea că fuseseră promovați din vară și pentru a înlătura o barieră ce nu era decât închipuită, își luau, după zile de năduț, cărțile subțioară și se'ndreptau spre mahalaua părintelui Enache. Acum părintele își trăia adevărata lună de profesor activ. Fără giubea, cu mânecile suflecate, așternând catalogul pe masa din sufragerie, controlând cu minuțiozitate în dreptul fiecăruia, numărul punctelor încă neprefăcute în cifre, ca nu cumva să fie păcălit — vai de acela căruia muștele sezonului îi va fi adăugat în coloană lui puncte suplimentare! — deda cu voluptate la această operă, născută dintr'un instinct pedagogic, de valoarea suverană a căruia n'avea cea mai mică îndoială...

Astăzi teribilul părinte Enache, seos la pensie curând după absolvirea mea, putrezește în cimitirul aceluiaș târg

în care atîția ani de-arîndul, iarna asculta cu monitori, iar în cuptorul verii singur, atâtea și atâtea serii de școlari... Nu știu care a fost soarta sufletului său în ceruri, nici chiar dacă a avut vre-o una. Dar îmi închipuesc că dânsul spre sfârșitul zilelor sale, în așteptarea raiului religiei creștine, trebuie să se fi văzut ajutând pe Sfântul Petru lângă porțile paradisului la controlul noilor sosiți. Pus să răsfoiască fișele unei condicii uriașe, în care sunt trecute isprăviile tuturor muritorilor, însărcinat să le verifice și eventual să anuleze, după un examen, rămășițele... la morală.

I. PETROVICI

